

Sygn. akt *IV U 309/21*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2021 r.

**Sąd Okręgowy w Rzeszowie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w składzie:**

Przewodniczący: SSR del. do SO Beata Bury

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Katarzyna Pokrzywa

po rozpoznaniu w dniu 24 czerwca 2021 r. w Rzeszowie

na rozprawie

sprawy z wniosku **T. J.**

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania T. J.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

z dnia 28.12.2020 r. znak (...)

i z dnia 30.12.2020 r. znak (...)

I. zmienia zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 28.12.2020 r. znak: (...) w ten sposób, że stwierdza, że przychód osiągnięty przez wnioskodawczynię T. J. w 2018 r. nie spowodował zmniejszenia emerytury o kwotę 1.747,14 zł, a tym samym nie podlega zwrotowi jako świadczenie nienależnie pobrane,

II. zmienia zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 30.12.2020 r. znak: (...) w ten sposób, że stwierdza, że przychód osiągnięty przez wnioskodawczynię T. J. w 2019 roku nie spowodował zmniejszenia emerytury o kwotę 1.763,80 zł, a tym samym nie podlega zwrotowi jako świadczenie nienależnie pobrane,

III. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. na rzecz wnioskodawczyni T. J. kwotę 360 zł (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.-

Sygn. akt *IV U 309/21*

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 24 czerwca 2021 r.

Decyzją (1) z dnia 28 grudnia 2020 r. znak: (...) ZUS Oddział w R. dokonał rozliczenia emerytury T. J. w związku z przychodem osiągniętym przez nią w 2018 r. w kwocie 12.291,99 zł. Przychód uzasadniał zmniejszenie emerytury o kwotę 1.747,14 zł i stanowi to kwotę nienależnie pobranego świadczenia. Podstawę prawną decyzji stanowiły: art.

103-105, 127, 138-140, 141 ust. 1-3 i art. 142-144 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty (Dz.U. nr 58, poz. 290) i ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Nadpłata powstała z powodu przekroczenia przychodu w okresie październik-grudzień.

Decyzją (2) z dnia 30 grudnia 2020 r. znak: (...) ZUS Oddział w R. dokonał rozliczenia emerytury T. J. w związku z przychodem osiągniętym przez nią w 2019 r. Przychód uzasadniał zmniejszenie emerytury o kwotę 1.763,80 zł i stanowi to kwotę nienależnie pobranego świadczenia. Podstawę prawną decyzji stanowiły: art. 103-105, 127, 138-140, 141 ust. 1-3 i art. 142-144 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty (Dz.U. nr 58, poz. 290) i ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Nadpłata powstała z powodu przekroczenia przychodu w okresie styczeń-marzec.

W odwołaniu od powyższych decyzji T. J. podniosła zarzut naruszenia m.in. art. 104 ust. 1 i ust. 8 i art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej. Zdaniem skarżącej:

- w sprawie nie doszło do spełnienia przesłanki z art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy, albowiem nie składała fałszywych zeznań czy dokumentów ani nie dokonała wprowadzenia w błąd organu rentowego,

- w sprawie nie doszło do spełnienia przesłanki z art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy, albowiem nie mógł zostać spełniony warunek wcześniejszego pouczenia o braku prawa do pobierania świadczenia.

Skarżąca powołała się na tok sprawy prowadzonej przed tut. Sądem pod sygn. akt IV U 84/19 oraz uchwałę SN z 7.5.2008 r. (II UZP 2/08) i wyrok SA w Białymstoku z 20.11.2012 r. (III AUa 659/12). Wskazał, że przychód uzyskany przez nią ponad rok przed wydaniem decyzji ustalającej prawo do emerytury nie może stanowić podstawy do zmniejszenia świadczenia. Gdy uzyskiwała ten przychód, nie miała ustalonego prawa do emerytury. Tym samym, nie znajduje zastosowania art. 104 ust. 1 i ust. 8, a tym bardziej – art. 138 ustawy emerytalnej.

W odpowiedzi na odwołania ZUS O/R. wniósł o oddalenie odwołań w całości, podtrzymując dotychczas prezentowaną argumentację. Powołał się dodatkowo na art. 104 ust. 5 ustawy, jak również art. 127 ust. 1 ustawy, wskazujący, że emeryt jest zobowiązany powiadomić organ rentowy o podjęciu działalności i wysokości osiągniętego z niej przychodu. Organ dodawał, że we wniosku o emeryturę z dnia 2 sierpnia 2018 r. skarżąca złożyła oświadczenie, że nie zamierza osiągać przychodów i że zadeklarowała rozwiązanie stosunku pracy z datą 27 sierpnia 2018 r. Wnioskodawczyni w maju 2019 r. osiągnęła 60 lat i od tej chwili wynagrodzenie nie miało już wpływu na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia. W informacji do wniosku o emeryturę, załączonej do formularza wniosku, znajduje się pełna informacja o konieczności obniżenia wysokości emerytury, jeżeli wnioskodawca osiąga zarobki wyższe niż 70% przeciętnego wynagrodzenia. W związku z tym, skarżąca była pouczonej o konsekwencjach osiągania przychodów za okres posiadania prawa do emerytury, jednocześnie nie powiadomiła organu o kontynuowaniu zatrudnienia, z którym wiązało się osiąganie przychodów powodujących zmniejszenie wysokości świadczenia. Powołany art. 104 ustawy emerytalnej nie ogranicza działania jedynie do świadczeń wypłaconych po wydaniu decyzji o przyznaniu. Końcowo, organ podawał, że interpretacja wnioskodawczyni prowadzi do niepożądanego sytuacji, w której osoba, która nabyła prawo do emerytury dopiero po procesie sądowym (zwłaszcza, gdy nie udowodniła przesłanek przed organem rentowym, a dopiero w postępowaniu sądowym), znajdowałaby się w zdecydowanie korzystniejszym położeniu niż osoba, której prawo do emerytury mogło być ustalone przed organem, gdyż taka osoba w przypadku osiągania przychodów powodujących zmniejszenie, otrzymałaby świadczenie niższe od wnioskodawczyni.

W piśmie procesowym z dnia 5 maja 2021 r. wnioskodawczyni wskazała, że z uwagi na decyzję odmowną, i nieuzyskanie statusu emeryta, była zmuszona do poszukiwania zatrudnienia celem zapewnienia źródła utrzymania (umowa na czas zastępstwa). Nie nabyła zatem statusu emeryta w rozumieniu art. 4 pkt 1 ustawy emerytalnej. W związku z tym, nie można do niej odnosić treści art. 127 ust. 1 ustawy, skoro nie była emerytem, nie była zobowiązana do informowania organu o kontynuowaniu zatrudnienia. Pouczenie, na które naprowadza ZUS, również odnosi się do osoby mającej status emeryta (por. wyrok SA w Poznaniu z 12.6.2019 r., III AUa 366/18). Odwołująca się nie zgodziła

się również z argumentacją organu dotyczącą korzystności jej sytuacji, skoro nabyła prawo do emerytury po ponad 1,5 rocznym procesie, jej sytuacja życiowa była przez ten czas niepewna, a wypłata zaległego świadczenia nastąpiła z pominięciem odsetek.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Wnioskodawczyni T. J., na podstawie decyzji ZUS Oddział w R. z dnia 2 lipca 2020 r., jest osobą uprawnioną do emerytury przyznanej na podstawie ustawy Karta Nauczyciela. Decyzja ta została wydana w związku z treścią prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 11 marca 2020 r. (IV U 84/19), rozpoznającego odwołanie od decyzji z dnia 22 listopada 2018 r., której odmówiono ww. prawa do emerytury. W decyzji z 2 lipca 2020 r. organ rentowy dokonał wyliczenia należności za okres od 1 października 2018 r. do 31 lipca 2020 r.

W okresie od października do grudnia 2018 r. oraz od stycznia do marca 2019 r. wnioskodawczyni wykonywała pracę zarobkową, osiągając z tego tytułu przychód przekraczający 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. W tamtym czasie nie pobierała emerytury z uwagi na decyzję odmowną ZUS-u z dnia 22 listopada 2018 r. (nie posiadała statusu emeryta).

(dowód: akta organu rentowego i akta sprawy Sądu Okręgowego w Rzeszowie o sygn. IV U 84/19)

Powyższy stan faktyczny, w istocie bezsporny pomiędzy stronami, Sąd ustalił w oparciu o niekwestionowaną i tym samym wiarygodną dokumentację złożoną w aktach organu rentowego.

Aspekt wiarygodności posiadają ujawnione w toku postępowania dowody z dokumentów. Ich treść i autentyczność nie budzi wątpliwości, stanowiąc odzwierciedlenie stanu rzeczywistego.

Sąd zważył, co następuje:

Odwołania T. J. podlegały uwzględnieniu.

Spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do rozstrzygnięcia, czy wobec wnioskodawczyni należy zastosować regulacje art. 104 ust. 1 i ust. 8, jak również 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2021 r., poz. 291), zwanej dalej „ustawą emerytalną”, tj., czy przychód uzyskany przez odwołującą w l. 2018-2019, a jednocześnie przed wydaniem decyzji ustalającej prawo do emerytury (2 lipca 2020 r.) może stanowić podstawę do zmniejszenia świadczenia, w kontekście założenia, że gdy skarżąca uzyskiwała ten przychód, nie miała jeszcze ustalonego prawa do emerytury i statusu emeryta, albowiem decyzją z dnia 22 listopada 2018 r. odmówiono jej prawa do emerytury.

Zdaniem sądu orzekającego, na powyższe pytanie należy odpowiedzieć przecząco, co skutkowało uznaniem zaskarżonych decyzji za wadliwe i nieodpowiadające prawu.

Świadczenie emerytalne wnioskodawczyni zostało ustalone i wypłacone już po osiągnięciu przychodu, w następstwie postępowania sądowego zainicjowanego odwołaniem ww. od decyzji z dnia 22 listopada 2018 r. odmawiającej jej prawa emerytury (IV U 84/19). Oznacza to, że do dnia 2 lipca 2020 r. T. J. nie posiadała statusu emeryta, co implikowało dalsze konsekwencje, w tym wyłączenie stosowania art. 127 ust. 1 ww. ustawy. Świadczenie emerytalne, do którego prawo zostało ustalone wyrokiem sądu i wypłacone po uprawomocnieniu się tego orzeczenia podlega zmniejszeniu z tytułu osiągnięcia przychodu, o którym stanowi art. 104 ust. 8 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych za okres następujący po ustaleniu prawa do tego świadczenia (zob. uchwałę SN z 7.5.2008 r., II UZP 2/08). A contrario, brak jest podstaw do takiego zmniejszenia, odnośnie do okresu do daty ustalenia prawa do tego świadczenia.

Stosownie do treści art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej, prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w ust. 3-8, w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 2 oraz z tytułu służby

wymienionej w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 6. Stosownie do ust. 2 wskazanego artykułu, za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 1 uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności, z uwzględnieniem ust. 3. Zgodnie z art. 104 ust. 8 ustawy, w razie osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, nie wyższe jednak niż 130% tej kwoty, świadczenie ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą jednak niż określone w tym przepisie oraz w ust. 9 art. 104 limity maksymalnych zmniejszeń.

Wykładnia językowa art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej wskazuje, że przesłanką zawieszenia lub zmniejszenia świadczenia jest równoczesne osiągnięcie przychodu z tytułu emerytury (renty) oraz z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Decydujące znaczenie ma zatem chwila osiągnięcia przychodu, a nie okres za jaki przychód jest należny. Zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, przychodami są, z zastrzeżeniem art. 14-16, art. 17 ust. 1 pkt 6 i 9, art. 19 i art. 20 ust. 3, otrzymane lub pozostawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartości otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń. Skoro wnioskodawczyni nie uzyskała w latach 2018-2019 przychodu z tytułu należnej jej emerytury, gdyż świadczenia za ten okres zostały jej wypłacone dopiero w 2020 r., to nie mogą one ulegać zmniejszeniu z tytułu przekroczenia kwoty granicznej ustalonej dla tych lat. Stosownie do art. 100 ust. 1 ww. ustawy prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich wymaganych warunków, natomiast w myśl jej art. 129 ust. 1, świadczenia wypłaca się, poczynając od miesiąca powstania do nich prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. O ile zatem art. 100 ust. 1 odnosi się do nabycia prawa do świadczenia, o tyle art. 129 ust. 1 dotyczy prawa do jego realizacji, samo bowiem abstrakcyjne spełnienie się przesłanek warunkujących prawo do świadczenia nie stanowi podstawy do jego wypłaty. Uwzględniając zakres rozpoznawanego zagadnienia, należy stwierdzić, że prawo do wypłaty (realizacji) emerytury (renty) powstaje dopiero w wyniku ustalenia prawa do tego świadczenia, rozumianego - stosownie do art. 100 ust. 1 ustawy - jako spełnienie warunków do jego nabycia. Nie budzi wątpliwości, że w przepisie art. 104 ust. 1 ustawy chodzi o zawieszenie prawa do wypłaty emerytury (renty) lub jej zmniejszenie, gdyż zawieszenie prawa do realizacji świadczenia lub jego zmniejszenie może dotyczyć tylko świadczenia, do którego prawo zostało ustalone, przy czym ustalenie to następuje w decyzji organu rentowego bądź w orzeczeniu organu odwoławczego jakim jest wyrok sądu. Pozostaje to w ścisłym związku z zakresem podmiotowym art. 104 ustawy emerytalnej oraz rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty (Dz.U. nr 58, poz. 290). Przepisy te jednoznacznie odnoszą się do emerytów i rencistów. Stosownie do art. 4 pkt 1 i 11 ustawy emerytalnej za emeryta i rencistę uważa się nie osobę, która nabyła prawo do tych świadczeń po spełnieniu przewidzianych przez przepisy warunków, ale osobę mającą ustalone prawo do emerytury lub renty. Dopóki prawo to nie zostanie ustalone w decyzji organu rentowego lub orzeczeniu organu odwoławczego (przesądzone), dopóty ubezpieczony nie posiada statusu emeryta lub rencisty (choćby spełniał warunki wymagane do nabycia prawa do świadczenia) i nie jest uprawniony do jego pobierania, chociażby warunki do realizacji (wypłaty) świadczenia zostały spełnione wcześniej (por. wyrok SA w Poznaniu z 12.6.2019 r., III AUa 366/18). Już zatem tylko wykładnia językowa zarówno art. 104 ustawy emerytalnej, jak i przepisów powołanego wyżej rozporządzenia prowadzi do wniosku, że mowa jest w nich o zmniejszaniu świadczeń rentowych wypłacanych w okresie, w którym emeryt lub rencista osiąga jednocześnie przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Po pierwsze, art. 104 ust. 1, 7 i 8 ustawy oraz § 2 ust. 1 i 2 ww. rozporządzenia stanowią o przychodzie "osiąganym", a nie "osiągniętym", po drugie, przepisy rozporządzenia posługują się pojęciem przychodu "osiągniętego" tylko w zakresie nałożonego na emeryta lub rencistę, pracodawcę i urząd skarbowy obowiązku zawiadomienia organu rentowego o łącznej kwocie przychodu "osiągniętego w ubiegłym roku kalendarzowym" (§ 5), ustalenia łącznej kwoty przychodu "osiągniętego w okresie ubiegłego roku kalendarzowego" (§ 7) oraz ustalenia, czy łączna kwota przychodu "osiągniętego w okresie ubiegłego roku kalendarzowego" przekroczyła kwoty graniczne przychodu (§ 8). Powyższe rodzi dalszy wniosek, że do osoby, która nie ma ustalonego prawa do emerytury, nie znajdują zastosowania regulacje wiążące się z posiadaniem tego statusu, w tym art. 127 ustawy. Analogicznie należy postrzegać pouczenie zawarte w formularzu wniosku o emeryturę.

Wykładnia art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którą, przepis ten łączy zmniejszenie świadczenia z osiągnięciem przychodu po ustalonym przez właściwy organ dniu nabycia prawa do emerytury (renty) mogłaby być uznana za prawidłową jedynie w sytuacjach typowych, gdy przesłanki (warunki) nabycia prawa do świadczenia nie budzą wątpliwości, a prawo do świadczenia zostaje ustalone w decyzji organu rentowego w terminie określonym w art. 118 ust. 1 ustawy bezpośrednio po złożeniu przez ubezpieczonego formalnego wniosku. Taka interpretacja jest jednak wysoce wątpliwa w sytuacji, gdy - jak w niniejszej sprawie - prawo wnioskodawczyni do emerytury nauczycielskiej zostało ustalone wyrokiem sądu, a do daty wydania decyzji wykonującej ten wyrok (2 lipca 2020 r.) i wypłaty świadczenia upłynął spory okres od złożenia wniosku o świadczenie (prawie 2 lata). Wniosek, że świadczenie emerytalne lub rentowe, do którego prawo zostało ustalone orzeczeniem organu odwoławczego i wypłacone po uprawomocnieniu się tego orzeczenia za okres wsteczny, podlega zmniejszeniu z tytułu przekroczenia ustalonego limitu przychodu za okres następujący po ustaleniu prawa do tego świadczenia wynika nie tylko z wykładni gramatycznej, ale także funkcjonalnej. Treść przepisu art. 104 ustawy emerytalnej wskazuje, że ustawodawca jednoznacznie łączy prawo do wypłaty świadczenia rentowego z uzyskiwaniem przychodu z działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego do wysokości limitów określonych w ust. 7 i 8 tego artykułu. Z jednej strony oznacza to, że jednocześnie pobieranie emerytury lub renty oraz osiągnięcie przychodów z innych źródeł nie zostało przez ustawodawcę wyłączone, z drugiej strony, od wysokości tych przychodów uzależniona została możliwość pobierania świadczenia w ogóle lub w pełnej (niezmniejszonej) wysokości. Chodzi jednak o pewną równoległość tych dwóch stanów (decydujące znaczenie ma chwila osiągnięcia przychodu, to jest równoczesne otrzymywanie emerytury lub renty i innych przychodów z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego). Wynika to z konstrukcji ubezpieczeń społecznych, zakładającej, że świadczenie z ubezpieczenia społecznego przysługuje tak długo, jak długo zachodzi sytuacja nim chroniona (odejście z rynku pracy w związku z wiekiem lub utratą zdolności do pracy albo utratą żywiciela). Z tych względów, powrót na rynek pracy i osiągnięcie przychodów z innych źródeł niż świadczenie z ubezpieczenia społecznego powoduje ustanie sytuacji chronionej. Dopuszczenie możliwości łączenia prawa do wypłaty świadczenia emerytalnego lub rentowego z osiągniętym przychodem z określonych źródeł stanowi w istocie fikcję prawną, że powrót na rynek pracy nie nastąpił. Na przyjęcie tej fikcji pozwala między innymi określenie maksymalnych kwot dopuszczalnego przychodu. W konsekwencji, osoba pobierająca świadczenie emerytalne lub rentowe podlega zasadom zawieszania prawa do świadczeń lub zmniejszania ich wysokości, jeśli osiąga przychody z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego przewyższające kwoty limitów określone w art. 104 ust. 7 i 8 ustawy emerytalnej. Celem wskazanych uregulowań jest umożliwienie emerytowi lub renciście dokonania wyboru, czy powróci na rynek pracy poprzez uzyskiwanie przychodów powodujących zawieszenie prawa do świadczenia, czy też będzie pobierał świadczenie emerytalne lub rentowe w całości lub w części (po zmniejszeniu jego wysokości) w zbiegu z przychodem osiąganym z innych źródeł. W sytuacji, gdy toczy się postępowanie sądowe o emeryturę lub rentę, czyli prawo do któregoś z tych świadczeń nie zostało ustalone, prawo wyboru nie występuje. Z realizacją tego prawa związany jest obowiązek zawiadomienia przez ubezpieczonego organu rentowego o prowadzeniu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego i złożenia oświadczenia o zamiarze osiągnięcia przychodu niepowodującego zawieszenia ani zmniejszenia świadczenia, powodującego zmniejszenie świadczenia albo powodującego zawieszenie świadczenia (§ 3 rozporządzenia) oraz wynikające z wykonania tego obowiązku konsekwencje w zakresie wypłaty świadczenia, określone w § 4 rozporządzenia. Osoba nieposiadająca ustalonego prawa do emerytury lub renty takiego wyboru dokonywać nie musi, gdyż - będąc nieuprawniona do wypłaty emerytury lub renty - świadczenia tego nie pobiera. Odmówienie prawa do emerytury lub renty decyzją organu rentowego powoduje także niemożność dokonania przez ubezpieczonego takiego wyboru, skoro sporne jest samo spełnienie przez niego warunków do nabycia prawa do świadczenia.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 6.11.2014 r. (III AUa 48/14), wyjaśnił, na tle prawa do świadczenia przedemerytalnego, że niejasne pozostaje, czy przepis art. 104 stanowi o świadczeniu przyznanym, ale jeszcze niewypłaconym, czy o świadczeniu wypłacanym w określonym okresie uprawnionemu. Za drugą z proponowanych wykładni przemawiają niewątpliwie względy celowościowe. Sankcja przewidziana przez ustawodawcę, polegająca na ograniczeniu świadczenia przedemerytalnego w przypadku uzyskiwania przychodów z innych źródeł jest bowiem zasadna, gdy ubezpieczony dysponuje równoległe środkami z obu tych źródeł. Świadczenie przedemerytalne nie

spełnia wówczas swojej podstawowej funkcji świadczenia z zabezpieczenia społecznego, definiowanego jako system urzędów i świadczeń służących zaspokojeniu usprawiedliwionych potrzeb obywateli, którzy utracili zdolność do pracy lub doznali ograniczenia tej zdolności, albo zostali obciążeni nadmiernie kosztami utrzymania rodziny (orzeczenie TK z dnia 19.11.1996 r., K. 7/95). Potrzeby bytowe ubezpieczonego są w takiej sytuacji zabezpieczone faktem uzyskiwania przychodów z innych źródeł. Inna sytuacja zachodzi, gdy świadczenie przedemerytalne zostało wprowadzone, ale nie została podjęta jego wypłata, a tym samym ubezpieczony nie dysponuje należnymi mu środkami z zabezpieczenia społecznego. Nie można czynić mu w takim wypadku zarzutu, że nie pozbawił się źródła utrzymania w celu uniknięcia zmniejszenia lub zawieszenia prawa do świadczenia przedemerytalnego. Na ukształtowanie zasad zawieszania i zmniejszania prawa do świadczenia pozwala między innymi określenie maksymalnych kwot dopuszczalnego przychodu. W konsekwencji osoba uprawniona podlega tym zasadom, jeśli osiąga przychody z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego przewyższające kwoty limitów określone w art. 5 ust. 2 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych. Dopuszczalna i maksymalna kwota przychodu ogłaszane są przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego i są uzależnione od przeciętnego wynagrodzenia w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji. Konieczność ogłoszenia kwot przychodu oznacza, że jest to niezbędny element instytucji zawieszania i zmniejszania świadczeń. Chodzi o to, aby uprawniony mógł podjąć właściwą decyzję co do osiągnięcia przychodów w zbiegu z prawem do świadczenia przedemerytalnego. Analogicznie wypowiedział się SA w Gdańsku, również w odniesieniu do świadczenia przedemerytalnego. W wyroku z 27.6.2019 r. (III AUa 1578/18) wskazał natomiast, że przyznanie prawa do świadczenia przedemerytalnego i jego wypłata przez organ rentowy w wykonaniu wyroku sądu przyznającego prawo do tego świadczenia od daty wcześniejszej, przy jednoczesnym osiągnięciu przychodu z tytułu zatrudnienia w okresie przed przyznaniem tego prawa, nie powoduje po stronie ubezpieczonego obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia przedemerytalnego. Wywody te pozostają aktualne również w odniesieniu do prawa do emerytury i wstanie faktycznym sprawą.

Należy również dodać, że do wnioskodawczyni nie znajduje zastosowanie art. 138 ustawy emerytalnej.

Zgodnie z art. 138 ust. 1 tej ustawy, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Stosownie do ust. 2 pkt 1 tego artykułu za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. Inaczej mówiąc, nie można przyjąć, aby doszło do nienależnego pobrania świadczenia, jeżeli jego wypłata (mimo zaistnienia wskazanych okoliczności) nastąpiła z przyczyn niezależnych od ubezpieczonej. Mogą to być zarówno przyczyny leżące po stronie organu rentowego (błąd), ale także okoliczności niezależne od organu (np. wniosek komornika, zaświadczenie pracodawcy). Każde świadczenie nienależnie pobrane jest nienależne, jednakże niekoniecznie musi być odwrotnie. Świadczenie zawyżone lub wypłacane wskutek błędu organu rentowego jest nienależne, ale w przypadku braku zajścia przesłanek określonych w art. 138 ust. 2 pkt 1-2 ustawy emerytalnej nie będzie stanowiło świadczenia nienależnie pobranego (wyrok SA w Szczecinie z dnia 9.9.2014 r., III AUa 10/14).

Na podstawie art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej można żądać zwrotu świadczenia, jeżeli osoba pobierająca była pouczona o braku prawa do ich pobierania. Pouczenie musi być należyte, czyli wyczerpująco i wyraźnie wskazujące okoliczności, w jakich dochodzi do nienależnego pobrania świadczenia, dokonane w taki sposób, aby było zrozumiałe dla osoby, do której jest skierowane. Pouczenie nie może być abstrakcyjne, obciążone brakiem konkretności, a w szczególności nie może odnosić się do wszystkich hipotetycznych okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń (por. wyroki SN: z dnia 17.11.1995 r., II URN 46/95 oraz 14.3.2006 r., I UK 161/05; a także wyroki SA w Rzeszowie z dnia 20.4.1995 r., III AUr 110/95 oraz SA w Katowicach z dnia 18.10.2005 r., III AUa 1434/04). Zważywszy na funkcję, jaką pouczenie odgrywa w normatywnej konstrukcji nienależnie pobranego świadczenia, warunkiem uznania, że ubezpieczony pobrał takie nienależne świadczenie, jest ustalenie przez sąd, że pobierający świadczenia wiedział (został pouczony) "o braku prawa do ich pobierania" (wyrok SN z dnia 4.9.2007 r., I UK 90/07). Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24.6.2015 r. (II UK 285/14), wskazał, że w przepisie art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej znaczenie ma forma i treść pouczenia, które ma być jasne i zrozumiałe. W przedmiotowej sprawie, pouczenia, do których odwołuje się organ rentowy, dotyczą emeryta, a zatem nie może być mowy o rozciąganiu sankcji wynikających

z nich na wnioskodawczynię. Co oczywiste, w sprawie nie doszło również do spełnienia przesłanki z art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy, albowiem ww. nie składała fałszywych zeznań czy dokumentów ani nie dokonała wprowadzenia w błąd organu rentowego.

Sąd orzekający aprobując odnosi się również do argumentacji skarżącej, że jej sytuacja nie może być postrzegana w kategoriach „korzystności”, skoro nabyła prawo do emerytury po ponad 1,5 rocznym procesie, a jej sytuacja życiowa i zawodowa była w tym czasie niepewna (utraciła status pracownika, nie nabywając jednocześnie statusu emeryta).

Wykładnia językowa zarówno art. 104 ustawy emerytalnej, jak i przepisów ww. rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty prowadzi do wniosku, że mowa w nich o zmniejszaniu świadczeń emerytalnych lub rentowych wypłacanych w okresie, w którym to emeryt osiąga jednocześnie przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Dopóki prawo do emerytury nie zostanie ustalone w decyzji organu rentowego, dopóty ubezpieczony nie posiada statusu emeryta (choćby spełniał warunki wymagane do nabycia prawa do świadczenia) i nie jest uprawniony do jego pobierania, chociażby warunki do realizacji (wypłaty) świadczenia zostały spełnione wcześniej (wyrok SA w Białymstoku z dnia 20.11.2012 r., III AUa 659/12).

W świetle powołanych wyżej przepisów i argumentacji prawnej, działając na podstawie art. 477¹⁴ § 2 KPC, Sąd odwołania uwzględnił i zmienił zaskarżone decyzje jak w pkt I i II wyroku.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 KPC w zw. z art. 108 KPC i § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 265), mając na uwadze kumulację odwołań – 360,00 zł.